

आ.व. २०७८/८० को मौद्रिक नीति सार्वजनिक

नेपाल राष्ट्र बैंकले आर्थिक वर्ष २०७९/८० को मौद्रिक नीति सार्वजनिक गरेको छ। गभर्नर महाप्रसाद अधिकारीले बालुवाटारस्थित कार्यालयबाट २०७९ साउन ६ गते आ.व. २०७९/८० को मौद्रिक नीति सार्वजनिक गर्नुभएको हो।

मूल्य र बाह्य क्षेत्र स्थायित्व कायम राख्दै समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व प्रवर्द्धन गर्ने र वित्तीय साधनलाई उत्पादनशील क्षेत्रमा प्रवाह गराई उत्पादकत्व अभिवृद्धिमा र्फत आर्थिक वृद्धिलाई सहयोग पुऱ्याउने गरी मौद्रिक नीतिको कार्यदिशा तय गरिएको छ।

‘कर्जा-कुल गार्हस्थ्य उत्पादन अनुपात उच्च रहेको सन्दर्भमा कर्जा वृद्धिभन्दा पनि कर्जालाई उत्पादनशील क्षेत्रमा प्रवाह गराउनेतर्फ मौद्रिक नीतिको प्राथमिकता रहनेछ।’ नीतिमा भनिएको छ।

कोभिड-१९ संक्रमणको समयमा लिइएका सहज नियामकीय व्यवस्थालाई क्रमशः कटौती गर्दै विवेकशील नियामकीय मापदण्डअनुरूप बनाइने र कृषिलगायतका उत्पादनशील क्षेत्र, निर्यात र कोभिड महामारीबाट पुनरुत्थान हुन बाँकी अति प्रभावित क्षेत्रमा मात्र उपलब्ध गराउने

गरी पुनरकर्जा सुविधालाई पुनरावलोकन गरिने नीतिमा उल्लेख छ। भुक्तानी तथा वित्तीय कारोबारलाई डिजिटाइजेसन गर्दै वित्तीय साक्षरता, वित्तीय पहुँच र वित्तीय समावेशिता अभिवृद्धि गरिने मौद्रिक नीतिमा उल्लेख छ।

मौद्रिक नीतिको संरचना र लक्ष्य

ब्याजदरलाई मौद्रिक नीतिको प्रसार माध्यमको रूपमा सुदृढ गर्दै सञ्चालन लक्ष्यको रूपमा कार्यान्वयनमा रहेको बैंक तथा वित्तीय संस्थाबीचको भारित औसत अन्तरबैंक

व्याजदरलाई निरन्तरता दिइएको छ। विदेशी विनिमय सञ्चितिले वस्तु तथा सेवाको आयात धान्ने क्षमता र मुद्रास्फीतिलाई नीतिगत दर निर्धारण गर्ने प्रमुख आधारको रूपमा लिइने नीतिमा उल्लेख छ।

सञ्चालन लक्ष्य स्थितिको आधारमा खुला बजार कारोबार सञ्चालन गरी तरलता व्यवस्थापन गरिने नीतिमा उल्लेख छ। 'भारित औसत अन्तरबैंक व्याजदरलाई सञ्चालन लक्ष्यको रूपमा लिई व्याजदर करिडोरमार्फत मौद्रिक व्यवस्थापन गर्ने रणनीति कार्यान्वयन हुँदै आएको सन्दर्भमा मुद्राप्रदाय तथा कर्जा विस्तारलाई मौद्रिक नीतिको कार्यदिशाको स्थिति मापन गर्ने सूचकको रूपमा प्रयोग गरिनेछ। तदनुरूप, आर्थिक वर्ष २०७९/८० मा विस्तृत मुद्राप्रदायको वृद्धिदर १२ प्रतिशत र निजी क्षेत्रतर्फ जाने कर्जाको वृद्धिदर १२.६ प्रतिशत रहने प्रक्षेपण छ।' नीतिमा उल्लेख छ।

सरकारको बजेटअनुरूप आठ प्रतिशत आर्थिक वृद्धि हासिल गर्ने र मुद्रास्फीतिलाई सात प्रतिशतमा सीमित राख्ने लक्ष्य मौद्रिक नीतिले लिएको छ। यसै गरी, कम्तीमा सात महिनाको लागि वस्तु तथा सेवाको आयात धान्न पुग्नेगरी विदेशी विनिमय सञ्चिति कायम राख्ने मौद्रिक नीतिको लक्ष्य छ।

मौद्रिक उपाय

मूल्य र विदेशी विनिमय सञ्चितिमा परेको चापलाई मध्यनजर राख्दै समष्टिगत आर्थिक स्थायित्वको लागि व्याजदर करिडोरअन्तर्गतको दरलाई १.५ प्रतिशत बिन्दुले बढाइएको छ। यसअनुरूप बैंकदर ८.५ प्रतिशत, नीतिगत दर ७.० प्रतिशत र निक्षेप सङ्कलन दरलाई ५.५ प्रतिशत कायम गरिएको छ। अन्तरबैंक कारोबारको भारित औसत व्याजदर नीतिगत दरको तुलनामा दुई प्रतिशतभन्दा बढी बिन्दुले तलमाथि भएमा रिपो/रिभर्स रिपो बोलकबोल खुला हुने र अन्तरबैंक कारोबारको भारित औसत व्याजदर नीतिगत दरको तुलनामा तीन प्रतिशत बिन्दुभन्दा बढीले घट्न गएमा निक्षेप बोलकबोल खुला हुने व्यवस्था मिलाइने नीतिमा उल्लेख छ।

भुक्तानी प्रणालीलाई सहज र विश्वसनीय

बनाउने उद्देश्यले सरकारी ऋणपत्रको धितोमा बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई राष्ट्र बैंकले उपलब्ध गराउने विद्यमान दैनिक तरलता सुविधालाई आवश्यकताअनुसार ओभरनाइट अवधिको बनाई यस्तो सुविधा बैंकदरमा उपलब्ध गराइनेछ। बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई अधिल्लो हप्ताको अन्त्यमा कायम रहेको सम्बन्धित संस्थाको स्वदेशी मुद्रामा रहेको कुल निक्षेपको एक प्रतिशतभन्दा बढी बक्यौता नहुने गरी यस बैंकले तोकेको ऋणपत्रको धितोमा अधिकतम पाँच दिनसम्म अवधिको स्थायी तरलता सुविधा बैंकदरमा उपलब्ध गराइने नीतिमा उल्लेख छ।

आर्थिक वर्ष २०७९/८० को मौद्रिक नीति

नेपाल राष्ट्र बैंक
केन्द्रीय कार्यालय
बालुवाटार, काठमाडौं
साउन २०७९

अन्तरबैंक बजार, दैनिक तरलता सुविधा, खुला बजार कारोबार र स्थायी तरलता सुविधाका माध्यमबाट आवश्यक तरलता व्यवस्थापन गर्न नसकेका बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई सो संस्थाले माग गरेमा बैंक दरमा दुई प्रतिशत बिन्दुले पेनाल दर थप गरी अन्तिम ऋणदाता सुविधा उपलब्ध गराइने जनाइएको छ।

बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कायम गर्नुपर्ने अनिवार्य नगद अनुपातलाई २०७९ भदौ १ देखि लागू हुनेगरी चार प्रतिशत पुऱ्याइएको छ। यस्तो अनुपात अधिल्लो वर्ष तीन प्रतिशत थियो। बैंक तथा वित्तीय संस्थाले कायम

गर्नुपर्ने वैधानिक तरलता अनुपातलाई वृद्धि गरी २०७९ पुस मसान्तसम्ममा वाणिज्य बैंकहरूले १२ प्रतिशत तथा विकास बैंक र वित्त कम्पनीले १० प्रतिशत पुऱ्याउनुपर्ने व्यवस्था गरिएको छ। मौद्रिक नीतिको प्रसारण संयन्त्रलाई प्रभावकारी बनाउन बैंक तथा वित्तीय संस्थाले व्याजदर तय गर्नेसम्बन्धी विद्यमान नीतिगत व्यवस्थामा आवश्यक पुनरावलोकन गरिने मौद्रिक नीतिमा उल्लेख छ।

वित्तीय क्षेत्र सुधार र नियमन

नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ सहित वित्तीय क्षेत्रसँग सम्बद्ध अन्य कानून परिमार्जनका निम्ति आवश्यक कार्य अगाडि बढाइने घोषणा मौद्रिक नीतिले गरेको छ। कोभिड-१९ महामारीका कारण आर्थिक वर्ष २०७६/७७ बाट स्थगन गरिएको काउन्टर साइकिलकल क्यापिटल बफरको व्यवस्थालाई २०८० साउनदेखि कार्यान्वयनमा ल्याउन आवश्यक व्यवस्था मिलाइनेसमेत नीतिमा उल्लेख छ।

वाणिज्य बैंक र लघुवित्त वित्तीय संस्थालाई एक आपसमा गाभिई वा प्राप्तिमा गई २०७९ पुस मसान्तभित्र एकीकृत कारोबार सञ्चालन गरेमा मात्र विगतमा प्रदान हुँदै आएको मर्जर तथा प्राप्तिस्वन्धी छुट तथा सुविधा उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाइने भएको छ। बैंक तथा वित्तीय संस्थाले जारी गरेको ऋणपत्रलाई कर्जा-निक्षेप अनुपात प्रयोजनका लागि स्रोतको रूपमा गणना गरिरहेकोमा त्यस्तो गणना गर्न सकिने अवधि २०८० असार मसान्तसम्म रहने व्यवस्था मिलाइनेछ।

बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट ठूला कर्जा उपभोग गर्दै आएका ऋणीहरूको पहिचान गर्न 'लार्ज एक्सपोजर फ्रेमवर्क' तयार गरी ठूला ऋणीले बैंकिङ प्रणालीबाट उपभोग गरिरहेको कर्जाको अनुगमनलाई थप प्रभावकारी बनाइने र विद्यमान एकल ग्राहक कर्जासम्बन्धी सीमालाई पुनरावलोकन गरिने नीतिमा उल्लेख छ।

मौद्रिक नीतिअनुसार बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट अधिकतम रु.पाँच करोडसम्म कर्जा उपयोग गरेका उद्यम व्यवसायले २०७९ असार मसान्तसम्म तिर्नुपर्ने कर्जाको साँवा र व्याज २०७९ असोज मसान्तसम्म भुक्तानी गरेमा पेनाल व्याज लिन नपाउने व्यवस्था गरिनेछ। उत्पादनशील र व्यापारिक क्षेत्रमा जाने कर्जाको व्याजदरमा भिन्नता ल्याइने नीतिमा उल्लेख छ। 'हाललाई बैंक तथा वित्तीय संस्थाले

खाद्यान्न उत्पादन, पशुपन्छी, मत्स्यपालन, निर्यातजन्य र शतप्रतिशत स्वदेशी कच्चा पदार्थमा आधारित उत्पादनमूलक उद्योगका लागि रु.दुई करोडसम्मको कर्जा प्रवाह गर्दा आधार दरमा अधिकतम दुई प्रतिशत विन्दुसम्म प्रिमियम थप गरी व्याजदर निर्धारण गर्न पाउने व्यवस्था गरिनेछ।' नीतिमा भनिएको छ।

बैंक तथा वित्तीय संस्थाले घर/जग्गा धितो राखी निश्चित प्रयोजन नखुलेका नयाँ अधिविक्रय कर्जा, धितो कर्जा, सम्पत्ति कर्जा, व्यक्तिगत आवधिक कर्जा प्रवाह गर्दा कर्जा र सोको धितो सुरक्षणको फेयर मार्केट भ्यालुबीचको अनुपातलाई काठमाडौँ उपत्यकाभित्र बढीमा ३० प्रतिशत र अन्य स्थानको हकमा बढीमा ४० प्रतिशतसम्म कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था मिलाइने नीतिमा उल्लेख छ।

सेयर धितो राखी प्रवाह हुने मार्जिन कर्जाको एकल ग्राहक सीमा एउटा वा सबै इजाजतपत्रप्राप्त वित्तीय संस्थाबाट लिनसक्ने गरी अधिकतम सीमा रु.१२ करोड कायम गरिने नीतिमा जनाइएको छ। सेयर धितोमा प्रवाह हुने कर्जाको जोखिम भार रु.२५ लाखसम्मको कर्जाको हकमा १०० प्रतिशत र सोभन्दा माथिको कर्जाको हकमा जोखिम भार १५० प्रतिशत राख्नुपर्ने व्यवस्था यथावत राखिएको छ।

नेपाल राष्ट्र बैंकको सुपरिवेक्षकीय दायराबाहिर रही वित्तीय कारोबार गर्ने बचत तथा ऋण सहकारी र गैरसरकारी संस्थाको प्रभावकारी नियमन, निरीक्षण तथा सुपरिवेक्षणका लागि दोस्रो तहको नियामक निकाय स्थापना सम्बन्धमा आवश्यक सहजीकरण गरिने नीतिमा उल्लेख छ। ग्रीन फाइनान्सिङलाई प्रोत्साहन गर्न हरित वण्ड निष्कासन गर्ने, जलवायु जोखिम रिपोर्टिङ गर्ने, पुँजी आवश्यकता पहिचान गर्नेलगायतका विषय समावेश गरी ग्रीन ट्याक्सोनोमीको मस्यौदा तर्जुमा गरिने जनाइएको छ।

विदेशी विनिमय व्यवस्थापन

बैंक तथा वित्तीय संस्थाले बाह्य मुलुकबाट विदेशी मुद्रामा ऋण परिचालन गर्ने कार्यलाई सहजीकरण गर्न विदेशी विनिमय जोखिम व्यवस्थापन गर्ने प्रयोजनका लागि डेरिभेटिभ्ससँग सम्बन्धित विद्यमान नीतिगत व्यवस्थामा पुनरावलोकन गरिने मौद्रिक नीतिमा उल्लेख छ। यस्तै, नेपाल भित्रिने विप्रेषण आप्रवाहको दायरा फराकिलो पार्न नेपाली नागरिक, विदेशी नागरिक र विदेशस्थित संघ/संस्थाबाट

नेपाली नागरिक र संघ/संस्थासमेतले विप्रेषण रकम प्राप्त गर्न सहज हुनेगरी विप्रेषणसम्बन्धी विद्यमान व्यवस्थामा पुनरावलोकन गरिने छ।

मौद्रिक नीतिअनुसार बैंकिङ भुक्तानी उपकरणमा विद्यमान विभिन्न विद्युतीय तथा डिजिटल कार्ड धारकले विदेशी बैंकबाट जारी यस्तै कार्डबाट नेपाली बैंक तथा वित्तीय संस्थाले जारी गरेको कार्डमा विप्रेषण प्राप्त गर्नसक्ने गरी आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गरिनेछ।

पुनरकर्जा तथा सहूलियतपूर्ण कर्जा

कृषिलगायतका उत्पादनशील क्षेत्र, लघु उद्यम, निर्यात र कोभिड महामारीबाट पुनरुत्थान हुन बाँकी अति प्रभावित क्षेत्रमा प्रवाहित कर्जालाई पुनरकर्जा सुविधा उपलब्ध गराउने गरी निरन्तरता दिइने भएको छ। पुनरकर्जा सुविधालाई क्रमिक रूपमा घटाउँदै २०८१ असार मसान्तसम्ममा सम्बन्धित कोषको मौज्जात बराबर हुनेगरी उपलब्ध गराइने नीतिमा उल्लेख छ।

उत्पादनमूलक क्षेत्रमा कर्जा प्रवाह बढाउने उद्देश्यले सञ्चालनमा रहेका पुनरकर्जा सुविधा, सहूलियतपूर्ण कर्जा, विपन्न वर्ग कर्जालगायतका तोकिएको क्षेत्रमा कर्जा प्रवाह गर्नुपर्ने कार्यक्रमको सदुपयोगिता र प्रभावकारिताका सम्बन्धमा अध्ययन गरिने जनाइएको छ। स्टार्ट-अप व्यवसायमा कर्जा पहुँच बढाउन पियर-टु-पियर लेन्डिङ, क्राउड फण्डिङलगायत वैकल्पिक वित्तका स्वरूपबारे अध्ययन गरिने नीतिमा उल्लेख छ।

लघुवित्तसम्बन्धी व्यवस्था

सामाजिक बैंकिङ अवधारणाअनुरूप लघुवित्त वित्तीय संस्थालाई दुर्गम तथा पिछ्छिएको क्षेत्रमा वित्तीय सेवा प्रवाह गर्न प्रोत्साहन गरिनेछ र बैंक तथा वित्तीय संस्थाले लघुवित्त वित्तीय संस्थालाई विपन्न वर्ग कर्जाअन्तर्गत थोक कर्जा प्रवाह गर्दा आधार दरमा दुई प्रतिशत विन्दुसम्म मात्र प्रिमियम थप गरी व्याजदर निर्धारण गर्नुपर्ने व्यवस्था गरिनेछ। साथै, लघुवित्त वित्तीय संस्थाले आफ्नो पुँजीकोष बराबरको ऋणपत्र जारी गरी स्रोत परिचालन गर्नसक्ने व्यवस्था र कृषि कर्जामा सहज पहुँच पुऱ्याउने उद्देश्यले स्थापना हुने लघुवित्त कोषको कानुनी, संस्थागत र कार्य सञ्चालन ढाँचाअनुरूप कार्यान्वयनमा सहजीकरण गरिने नीतिमा उल्लेख छ।

भुक्तानी प्रणालीसम्बन्धी व्यवस्था

विद्युतीय भुक्तानी कारोबारलाई प्रोत्साहन गर्दै

लैजाने कार्यलाई यस वर्षको मौद्रिक नीतिमा समेत निरन्तरता दिइएको छ। यसैअनुरूप आर्थिक वर्ष २०७९/८० लाई 'विद्युतीय भुक्तानी कारोबार प्रवर्द्धन वर्ष'को रूपमा मनाउन आवश्यक संस्थागत समन्वय गरिने नीतिमा उल्लेख छ। पूर्ण डिजिटल बैंकको स्थापना गर्न नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ र बैंक तथा वित्तीय संस्थासम्बन्धी ऐन, २०७३ को संशोधन तथा अन्य कानून र संस्थागत संरचना तयार गर्ने सम्बन्धमा आवश्यक कार्य गरिनेछ।

इजाजतपत्रप्राप्त बैंक तथा वित्तीय संस्थाले जारी गरेका विभिन्न भुक्तानी कार्डमार्फत नेपालमा गरिने कारोबारको फछ्योट नेपालभित्रै गर्न र यस प्रयोजनका लागि वित्तीय संस्थाले विदेशी मुद्रामा जारी गर्ने जमानत/बण्ड नेपाली मुद्रामै जारी गर्नुपर्ने व्यवस्था मिलाइने नीतिमा उल्लेख छ। भुक्तानीसम्बन्धी कार्य गर्न अनुमतिप्राप्त संस्थाका लागि साइबर तथा सूचना प्रविधिसम्बन्धी सुरक्षा मार्गदर्शन जारी गरिनेछ।

नेपालमा वित्तीय क्षेत्रको दायरा विस्तार भइरहेको सन्दर्भमा वित्तीय पहुँचको वास्तविक स्थिति मापन गर्न वित्तीय समावेशिता सूचकाङ्क तयार गरिने र वित्तीय ग्राहक संरक्षण, डिजिटल वित्तीय साक्षरता, वित्तीय साक्षरतासम्बन्धी तालिम निर्देशिकासहितको 'वित्तीय साक्षरता रूपरेखा, २०७९' जारी गरिने जनाइएको छ।

अन्तर्राष्ट्रिय आर्थिक परिदृश्य, रुस-युक्रेन युद्ध, इन्धनको मूल्य वृद्धि, आन्तरिक उत्पादन तथा समष्टिगत मागको स्थिति, आयात तथा विप्रेषण आप्रवाहको प्रवृत्ति आदिलाई दृष्टिगत गर्दा मूल्य तथा बाह्य क्षेत्रमा परेको चाप केही समयसम्म कायमै रहने उल्लेख गर्दै मूल्य तथा बाह्य क्षेत्रसम्बन्धी परिदृश्य र आर्थिक वृद्धिको लक्ष्यलाई दृष्टिगत गरी मौद्रिक नीतिको कार्यदिशालाई सजगतापूर्वक कसिलो राखिएको नीतिमा जनाइएको छ। यसबाट समष्टिगत आर्थिक स्थायित्व कायम राख्दै आर्थिक क्रियाकलापलाई चलायमान बनाइराख्न सहयोग पुग्ने अपेक्षा नेपाल राष्ट्र बैंकले राखेको छ।

आर्थिक वर्ष २०७९/८० को मौद्रिक नीतिको कार्यान्वयनबाट आन्तरिक तथा बाह्य स्थायित्व कायम राख्न सहयोग पुग्ने विश्वास बैंकले लिएको छ। मुद्रास्फीति तथा विदेशी विनिमय सञ्चितिले आयात धान्ने क्षमतामा आउने परिवर्तनका आधारमा मौद्रिक नीतिको त्रैमासिक समीक्षा गर्दा मौद्रिक उपायमा आवश्यकताअनुसार परिवर्तन गरिने नीतिमा उल्लेख छ।

एकीकृत निर्देशन, २०७८ मा संशोधन

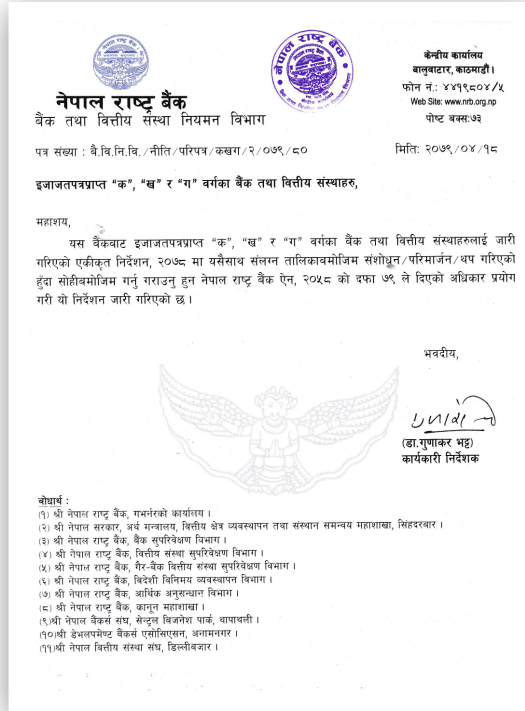
नेपाल राष्ट्र बैंकले 'क', 'ख' र 'ग' वर्गका बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई जारी गरिएको 'एकीकृत निर्देशन, २०७८' मा संशोधन तथा परिमार्जन गरेको छ।

बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागले साउन १८ गते एक परिपत्र जारी गर्दै यसको कार्यान्वयन गर्न सम्बद्ध बैंक तथा वित्तीय संस्थालाई निर्देशनसमेत दिएको छ। संशोधित व्यवस्थामार्फत वाणिज्य बैंकले 'पुँजी पर्याप्तता ढाँचा, २०१५' बमोजिम काउन्टर साइकिलकल बफर कायम गर्नुपर्ने व्यवस्थालाई आ.व. २०८०/८१ देखि कायम राख्न निर्देशन दिइएको छ। कोभिड-१९ का कारण आ.व. २०७८/७९ सम्मको निम्ति यो व्यवस्था स्थगन गरिएको थियो।

नयाँ निर्देशनमार्फत कोभिड-१९ का कारण प्रभावित उद्योग/व्यवसायको लागि यसअघि दिइएको ग्रेस अवधि र कर्जाको पुनर्संरचना/पुनर्तालिकीकरणसम्बन्धी व्यवस्थालाई हटाइएको छ। कोभिड-१९ बाट प्रभावित उद्योग व्यवसायलाई सहजीकरण गर्ने उद्देश्यले चालु पुँजी कर्जा उपयोग गरेका ऋणीको हकमा त्यस्तो कर्जाको अधिकतम २० प्रतिशतसम्म र चालु पुँजी कर्जा उपयोग नगरेका ऋणीको हकमा आवधिक कर्जाको अधिकतम १० प्रतिशतसम्म थप कर्जा प्रवाह गर्न सकिने व्यवस्थालाई हटाइएको छ।

अधिविकर्ष कर्जा, धितो कर्जा, सम्पत्ति कर्जा, व्यक्तिगत आवधिक कर्जा, सेयरको धितोमा प्रदान गरिएको कर्जालगायत जुनसुकै शीर्षकका व्यक्तिगत प्रयोजनका कर्जाहरू प्रतिग्राहक रु.५० लाखसम्म मात्र प्रवाह गर्नसक्ने व्यवस्थालाई यथावत राखी सोको धितो सुरक्षणको फेयर मार्केट भ्यालुवीचको अनुपात काठमाडौँ उपत्यका र अन्य स्थानको हकमा अधिकतम क्रमशः ३० र ४० प्रतिशत मात्रै कायम गर्नुपर्ने व्यवस्था मिलाइएको छ।

पछिल्लो निर्देशनअनुसार बैंक तथा वित्तीय संस्थाले रु.दुई करोडसम्मको खाद्यान्न उत्पादन, पशुपन्छी, मत्स्यपालन, निर्यातजन्य उद्योग, शतप्रतिशत स्वदेशी कच्चा पदार्थमा आधारित उत्पादनमूलक उद्योग, हस्तकला तथा सीपमूलक व्यवसाय एवम् उच्चम व्यवसाय (आयातसम्बन्धी व्यवसायबाहेक) सञ्चालनका लागि कर्जा प्रवाह गर्दा आधार दरमा दुई

प्रदान गर्न निर्देशन दिइएको छ। नयाँ व्यवस्थाअनुसार 'क', 'ख' र 'ग' वर्गका संस्थाले आउंदो भदौ १२ देखि कुल निक्षेप दायित्वको चार प्रतिशत अनिवार्य नगद मौज्जात राख्नुपर्नेछ। यस्तै, २०७९ पुस मसान्तदेखि वाणिज्य बैंक र विकास बैंकले १२ प्रतिशत र वित्त कम्पनीले १० प्रतिशत वैधानिक तरलता अनुपात कायम गर्नुपर्नेछ। संशोधित व्यवस्थाअनुसार संस्थागत मुद्दती निक्षेप (बोलकबोलसमेत) मा प्रदान गरिने अधिकतम ब्याजदर सर्वसाधारणलाई मुद्दती निक्षेपमा प्रदान गरिने अधिकतम ब्याजदरभन्दा कम्तीमा दुई प्रतिशत बिन्दुले कम गर्नुपर्नेछ।

बोलकबोलको आधारमा सङ्कलन हुने मुद्दती निक्षेप (स्वदेशी तथा विदेशी मुद्रा) को हकमा प्रकाशित ब्याजदरमा ०.५ प्रतिशत बिन्दुभन्दा बढी नहुनेगरी निक्षेप सङ्कलन गर्नुपर्नेछ। बैंक तथा वित्तीय संस्थाले लघुवित्त वित्तीय संस्थालाई विपन्न वर्ग कर्जाअन्तर्गत थोक कर्जा प्रवाह गर्दा आधार दरमा दुई प्रतिशत बिन्दुसम्म मात्र प्रिमियम थप गरी ब्याजदर निर्धारण गर्नुपर्ने व्यवस्था मिलाइएको छ।

वाणिज्य बैंकहरू एक आपसमा गाभ्ने, गाभिने र प्राप्त प्रक्रियामा सहभागी भई २०७९ पुस मसान्तभित्र एकीकृत कारोबार सञ्चालन गरेमा विभिन्न सहूलियत/सुविधा उपलब्ध हुने व्यवस्था मिलाइएको छ। राष्ट्र बैंकबाट इजाजतपत्रप्राप्त संस्थालाई प्रचलित ऐनमा भएको व्यवस्थाअनुसार उपलब्ध गराउने कर्जाको ब्याजदर (बैंकदर) ८.५ प्रतिशत कायम गरिएको छ। यस्तै, ब्याजदर करिडोरको माथिल्लो सीमाको रूपमा रहेको स्थायी तरलता सुविधा दर ८.५ प्रतिशत, तल्लो सीमाको रूपमा रहेको निक्षेप सङ्कलन दर ५.५ प्रतिशत र नीतिगत दरको रूपमा रहेको रिपो दरलाई ७.० प्रतिशत कायम गरिएको छ।

यसै गरी, नेपाल राष्ट्र बैंकले लघुवित्त वित्तीय संस्थाको निम्ति जारी गरेको 'एकीकृत निर्देशन, २०७८' मा समेत संशोधन तथा परिमार्जन गरेको छ। संशोधित व्यवस्थाअनुसार सञ्चित नोक्सानी बाँकी नरहेका लघुवित्त वित्तीय संस्थाले यससम्बन्धी विभिन्न शर्तको अधीनमा रही आफ्नो प्राथमिक पुँजीको बढीमा शत प्रतिशतले हुने रकमसम्म सहायक आवधिक ऋणपत्रको निम्ति आवेदन दिन सक्नेछन्।

‘एकीकृत परिपत्र-२०७८’ मा संशोधन

नेपाल राष्ट्र बैंकले विदेशी विनिमय कारोबार गर्न इजाजतपत्रप्राप्त निकायलाई जारी गरिएको ‘एकीकृत परिपत्र-२०७८’ मा संशोधन गरेको छ।

विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभागले साउन ३० गते एक परिपत्र जारी गर्दै संशोधित व्यवस्था कार्यान्वयन गर्न वाणिज्य बैंक, विकास बैंक र सम्बद्ध इजाजतपत्रप्राप्त निकायलाई निर्देशन दिएको छ।

संशोधित व्यवस्थाअनुसार आयात तथा निर्यात व्यापारको माध्यमबाट हुनसक्ने सम्पत्ति शुद्धीकरणको कार्यलाई निरुत्साहन तथा नियन्त्रणमा सघाउ पुनेगरी बैंक तथा

वित्तीय संस्थाले आवश्यक कार्यविधि तथा आन्तरिक संरचना बनाउनुपर्नेछ। यसका आधारमा वस्तुको अन्तर्राष्ट्रिय बजार मूल्य र Proforma Invoice/Document मा उल्लिखित मूल्यबीच तुलनात्मक विश्लेषणसमेत गरी यथार्थपरक देखिएमा सटही सुविधा (ड्राफ्ट, टी.टी जारी गर्ने, प्रतीतपत्र खोल्ने, डीएए, डीएपी आदि) उपलब्ध गराउनुपर्नेछ।

नेपाली/विदेशी नागरिक वा नेपालमा दर्ता भएका फर्म/कम्पनी/संस्था/शाखा कार्यालयले विक्री, कमिसन, शुल्क, पारिश्रमिकलगायत विभिन्न प्रयोजनका

लागि फिर्ता नहुने गरी विदेशीबाट प्राप्त हुने इजाजतपत्रप्राप्त विप्रेषण कम्पनीमाफत सम्बन्धित वेनेफिसियरीको खातामा जम्मा गर्नेगरी दैनिक रु.१५ लाखसम्म विप्रेषण ल्याउन सकिने व्यवस्था मिलाइएको छ। यसअघि यस्तो सीमा रु.१० लाखसम्म थियो।

बैंक तथा वित्तीय संस्था र विप्रेषण कम्पनीले नेपाल राष्ट्र बैंकबाट अनुमतिप्राप्त भुक्तानी प्रणाली सञ्चालकसँग सहकार्य गरी जारी गरेका कार्डमा समेत विद्यमान व्यवस्थाको अधीनमा रही विप्रेषण भित्र्याउन सक्ने व्यवस्था थप गरिएको छ।

चालु पुँजी कर्जासम्बन्धी मार्गदर्शनको मस्यौदामा छलफल

बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागले साउन १९ गते काठमाडौंमा ‘चालु पुँजी कर्जासम्बन्धी मार्गदर्शन’ को मस्यौदाउपर छलफल कार्यक्रम आयोजना गर्‍यो।

मार्गदर्शनको मस्यौदामाथि सरोकारवाला पक्षबाट सुझाव सङ्कलन गर्ने उद्देश्यले विभागले उक्त कार्यक्रम आयोजना गरेको हो। गभर्नर महाप्रसाद अधिकारीको उपस्थितिमा आयोजित कार्यक्रममा डेप्युटी गभर्नरद्वय डा. नीलम दुङ्गना तिमिसना र बमबहादुर मिश्र, विभिन्न विभागका कार्यकारी निर्देशक, नेपाल बैंकर्स एसोसिएसन, डेभलपमेन्ट बैंकर्स एसोसिएसन अफ नेपाल, नेपाल वित्तीय संस्था संघ, नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघ, नेपाल उद्योग परिसंघ, नेपाल चेम्बर अफ कमर्सलगायतका प्रतिनिधिको सहभागिता थियो।

सो अवसरमा गभर्नर अधिकारीले चालु पुँजी कर्जाको मार्गदर्शनमा सरोकारवालाबाट महत्वपूर्ण सुझाव प्राप्त भएको उल्लेख गर्दै नयाँ नीतिगत व्यवस्थाको कार्यान्वयनका क्रममा आउन सक्ने समस्या र चुनौतीलाई क्रमिक रूपमा सम्बोधन गर्दै जानुपर्ने धारणा राख्नुभयो। डेप्युटी गभर्नरद्वय तिमिसना र मिश्रले मार्गदर्शनको औचित्य र महत्वबारे चर्चा गर्नुभएको थियो।

कार्यक्रममा बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागका निर्देशक किरण पण्डितले मार्गदर्शनका प्रमुख व्यवस्थाका

सम्बन्धमा कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुभयो भने कार्यकारी निर्देशक डा. गुणाकर भट्टले अन्तरक्रिया सत्रको सहजीकरण गर्नुभएको थियो।

बैंक तथा वित्तीय संस्थाबाट प्रदान हुने चालु पुँजी प्रकृतिका कर्जाको औचित्य, प्रभावकारिता तथा सदुपयोगितालाई सुनिश्चित तुल्याउने उद्देश्यले उक्त मार्गदर्शन तयार गरिएको जनाइएको छ। साथै, यसबाट सम्पत्तिको गुणस्तरलाई सुदृढ तुल्याउने र कर्जा

जोखिम व्यवस्थापन प्रभावकारी हुने अपेक्षा राखिएको छ।

चालु पुँजी कर्जाको सीमा निर्धारण र अनुगमनमा एकरूपता कायम राख्न, कर्जा स्वीकृति र उपयोगलाई पारदर्शी तुल्याउनका निम्ति उक्त मार्गदर्शन उपयोगी हुने विश्वाससमेत लिइएको छ। बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागका सहायक निर्देशक अस्मिता खनालले कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुभएको थियो।

BOK-KPP कार्यक्रम सम्बन्धी समझदारी

नेपाल राष्ट्र बैंक र बैंक अफ कोरियाबीच '2022 BOK Knowledge Partnership Program' कार्यक्रम सञ्चालन गर्ने समझदारी भएको छ।

साउन १० गते काठमाडौंमा आयोजित एक समारोहमा दुई बैंकबीच BOK-KPP को समझदारीपत्रमा हस्ताक्षर सम्पन्न भयो। समझदारीपत्रमा नेपाल राष्ट्र बैंकको तर्फबाट गभर्नरको कार्यालयका निर्देशक नारायणप्रसाद पोखेल र बैंक अफ कोरियाको तर्फबाट उक्त बैंकको अन्तर्राष्ट्रिय मामिला विभागका उप-महाप्रबन्धक डा. जुन्सेओ पार्कले हस्ताक्षर गर्नुभयो। समझदारीअनुसार नेपाल राष्ट्र बैंक, बैंक अफ कोरिया र सुङक्युनक्वान युनिभर्सिटीको संयुक्त अनुसन्धान टोलीले 'Private Sector Credit Growth and its Impact on Real Sector in the Nepalese Economy' विषयमा अध्ययन/अनुसन्धान गर्नेछ।

कार्यक्रममा बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागका निर्देशक बुद्धराज शर्मा र सुङक्युनक्वान युनिभर्सिटीका प्राध्यापक एवम् उक्त कार्यक्रमको परियोजना व्यवस्थापक यङ हान किमले स्वागत मन्तव्य राख्नुभयो। सो अवसरमा नेपालस्थित अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषका आवासीय प्रतिनिधि टेरेसा दवान

साञ्चेज, आर्थिक अनुसन्धान विभागका उप-निर्देशक डा. वीरेन्द्रबहादुर बुढा, सहायक निर्देशक चोपकान्त सुवेदी र बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागका सहायक निर्देशक रविन भण्डारीलगायतले अनुसन्धानसँग सम्बन्धित विषयमा कार्यपत्र प्रस्तुत गर्नुभएको थियो।

यस कार्यक्रमअन्तर्गत संयुक्त अनुसन्धान टोलीले निजी क्षेत्रको कर्जा वृद्धिबाट नेपालको

अर्थतन्त्रमा परेको प्रभावको विषयमा अध्ययन गरी नेपाल राष्ट्र बैंकलाई अन्तरिम र अन्तिम (विस्तृत) गरी दुई चरणमा नीतिगत सुझावसहितको प्रतिवेदन प्रस्तुत गर्ने जनाइएको छ।

बैंक अफ कोरियाको तर्फबाट BOK-KPP कार्यक्रम कार्यान्वयनमा ल्याइएको यो छैटौँ पटक हो। सन् २०१७ बाट उक्त कार्यक्रम सुरु भएको थियो।

पोखरा कार्यालयमा ज्ञान आदानप्रदान कार्यक्रम

पोखरा कार्यालयले साउन १५ गते 'विदेशी मुद्राको कारोबारसम्बन्धी व्यवस्था' विषयमा ज्ञान आदानप्रदान कार्यक्रम आयोजना गर्‍यो। सो अवसरमा कार्यालयका उप-निर्देशक रामकुमार कार्कीले नेपाल राष्ट्र बैंक ऐन, २०५८ र विदेशी विनिमय (नियमित गर्ने) ऐन, २०१९ मा मा उल्लेखित विदेशी मुद्रा कारोबारका विभिन्न प्रावधानबारे जानकारी दिनुभयो।

यसै गरी, उहाँले 'नेपाल राष्ट्र बैंक मनिचेञ्जर इजाजतपत्र तथा निरीक्षण विनियमावली, २०७७' र 'नेपाल राष्ट्र बैंक विदेशी विनिमय कारोबार इजाजत पत्र तथा निरीक्षण विनियमावली, २०७७' का विभिन्न व्यवस्थाबारे जानकारी दिनुभयो।

सो अवसरमा पोखरा कार्यालयका निर्देशक डा. रामशरण खरेलले मुलुकको बाह्य क्षेत्र दबावमा रहेको विद्यमान परिस्थितिमा विदेशी मुद्राको महत्वबारे कानुनी र नीतिगत

व्यवस्थाको अधीनमा रहेर मात्रै विदेशी विनिमय कारोबार हनुपर्ने आवश्यकतामा जोड दिनुभयो। कार्यक्रममा पोखरा कार्यालयका कर्मचारीहरूको

सहभागिता थियो। अनुसन्धान इकाईका प्रधान सहायक सुनिल भुजेलले कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुभएको थियो।

केन्द्रीय बैंक डिजिटल मुद्रा: अवसर तथा आगामी बाटो

सिद्धराज भट्ट
उप-निर्देशक

मुद्रा तथा भुक्तानी प्रणालीमा हुँदै आएको नवप्रवर्तन तथा आधुनिकीकरणसँगै हाम्रो भुक्तानी प्रणाली नोटबाट विस्तारै मोबाइल वालेट, अन्य मोबाइल एप्लिकेसन तथा इन्टरनेट ब्राउजरमा स्थानान्तरण हुँदै गएको छ। यस्ता परिवर्तनले मुद्राको प्रकृति तथा केन्द्रीय बैंकको मुद्रा जारी गर्ने तथा नियन्त्रण गर्ने भूमिकामा परिवर्तन गर्दै आएका छन्। यसै सन्दर्भमा पछिल्लो समयमा केन्द्रीय बैंक डिजिटल मुद्रासम्बन्धी छलफल हुँदै आएको छ।

‘केन्द्रीय बैंक डिजिटल मुद्रा’ केन्द्रीय बैंकले जारी गर्ने भौतिक मुद्राको डिजिटल स्वरूप हो जसलाई व्यक्ति वा व्यवसायीले कारोबारको भुक्तानी गर्न र सम्पत्तिको रूपमा स्टोरको निम्ति उपयोग गर्न सक्छन्। यो मुद्रा हालको कानुनी गाह्य करेन्सी नोट जस्तै केन्द्रीय बैंकको प्रत्यक्ष मौद्रिक दायित्व हो। तथापि यो निजी क्षेत्रबाट जारी तथा नियन्त्रित हुने क्रिप्टोकरेन्सीभन्दा फरक छ। यसको मूल्य बजार माग तथा आपूर्तिबाट प्रभावित हुँदैन। यसै गरी, यस्तो मुद्रा हाल विद्यमान भुक्तानी सेवा प्रदायक वा बैंकको प्रत्यक्ष दायित्वको रूपमा रहेको डिजिटल वालेटभन्दा पृथक रही केन्द्रीय बैंकको प्रत्यक्ष मौद्रिक दायित्वको रूपमा रहने हुन्छ।

डिजिटल मुद्राबाट प्राप्त अवसरका कारण विश्वका धेरैजसो केन्द्रीय बैंकहरू यससम्बन्धी अध्ययन/अनुसन्धान गर्ने, पाइलट परीक्षण गर्ने लगायतका काममा लागिपरेका छन्। २०२१ डिसेम्बरमा विश्वका ८७ मुलुकहरू यस्तो मुद्राको अध्ययन अनुसन्धान, पाइलट टेस्टिङ गर्ने तथा त्यस्तो मुद्रा जारी गर्ने जस्ता कुनै न कुनै कार्यमा संलग्न थिए भने २०२२ जनवरीसम्म नौ वटा मुलुकले आफ्नो डिजिटल मुद्रा जारी गरिसकेका छन्। छिमेकी मुलुकहरू

भारत तथा चीनसमेत यस्तो मुद्रा जारी गर्ने तयारीमा जुटिसकेका छन्।

प्राप्त अवसर

केन्द्रीय बैंक डिजिटल मुद्रामा चासो बढ्दै जानुका पछाडि यसबाट प्राप्त हुनसक्ने विभिन्न लाभ रहेका छन्। पहिलो, यसले विद्यमान भुक्तानी प्रणालीलाई थप सुरक्षित तथा जोखिम सहन सक्ने बनाउँछ। यसले भुक्तानी प्रणालीको उपकरणमा विविधीकरण ल्याउँछ। भुक्तानी कारोबारहरू जोखिमरहित केन्द्रीय बैंक मुद्राबाट ब्याकअप हुने भएकाले विद्युतीय भुक्तानी प्रणालीमा सर्वसाधारणको विश्वास अभिवृद्धि हुनुका साथै निजी क्षेत्रबाट जारी भएका डिजिटल मुद्राको मागसमेत घटाउने काममा मद्दत पुग्ने हुन्छ। यसको फलस्वरूप, भुक्तानी

प्रणालीको दक्षता अभिवृद्धि भई कारोबार लागतमा हुने कमी तथा गुणस्तर सुधारमार्फत उपभोक्ताले लाभान्वित हुने अवसर पाउँछन्।

दोस्रो, यस्तो मुद्राले नोट छपाइ, वितरण तथा पुरानो नोट व्यवस्थापनमा भइरहेको खर्चमा उल्लेख्य कटौती ल्याउने देखिन्छ। यसबाट केन्द्रीय बैंक डिजिटल मुद्राको उपलब्धता र प्रयोगमा समेत बढोत्तरी आउने हुन्छ। नेपालमा समेत प्रत्येक वर्ष करिब रु.एक अर्ब रकम नयाँ नोट छापने तथा फण्ड ट्रान्सफर गर्ने कार्यमा खर्च हुने गरेकोमा डिजिटल मुद्राले यस्तो खर्चमा कटौती हुनसक्ने सम्भावना रहन्छ।

तेस्रो, यस्तो मुद्रा प्रणालीमा बैंक खाताविना पनि ग्राहकलाई भुक्तानी प्रणालीमा सहज पहुँच प्रदान गर्न सकिने भएकाले यसले सबै वर्ग तथा समूहको जनसंख्यालाई भुक्तानी प्रणालीमा आवद्ध गर्दै वित्तीय पहुँचलाई थप समावेशी बनाउन सक्ने देखिन्छ। नेपालमा

करिब ३३ प्रतिशत जनसंख्या बैंकिङ पहुँचभन्दा बाहिर रहेको अवस्थामा वित्तीय पहुँच अभिवृद्धि, वित्तीय समावेशीकरण तथा वित्तीय साक्षरतालगायतका उद्देश्यहरू प्राप्त गर्नका लागि पक्कै पनि यसले योगदान पुऱ्याउँछ।

चौथो, यस्तो मुद्राले वित्तीय कारोबारमा पारदर्शिता कायम गर्दै कर छली, गैरकानुनी क्रियाकलाप तथा अनौपचारिक क्षेत्रका क्रियाकलापलाई समेत सरकारको नजरमा ल्याउने काम गर्दछ। यसबाट सरकारलाई सम्पत्ति शुद्धीकरण तथा आतङ्कवादी क्रियाकलापमा वित्तीय सहायता उपलब्ध गराउनेसम्बन्धी गतिविधिलाई नियन्त्रण गर्नमा सहयोग पुग्ने हुन्छ भने औपचारिक अर्थतन्त्रको आकारमा समेत उल्लेख्य वृद्धि हुने देखिन्छ। नेपालमा करिब ५० प्रतिशत व्यवसायहरू अनौपचारिक तवरले सञ्चालनमा रहेको केन्द्रीय तथ्याङ्क विभागको आर्थिक गणनाले देखाउँछ। डिजिटल मुद्राले यस्तो महत्वपूर्ण पाटोलाई सरकारको अनुगमनमा समेट्न सक्ने भएकाले अर्थतन्त्रको आकार तथा सरकारी राजस्व परिचालनलगायतका विविध पक्षमा महत्वपूर्ण योगदान पुग्न जाने हुन्छ।

पाँचौँ, डिजिटल मुद्राले अन्तर्राष्ट्रिय भुक्तानी कारोबारमा हुने ढिलाइ, विनिमय दर परिवर्तनबाट उत्पन्न हुने समस्या तथा ‘टाइम जोन’ फरक परेको कारणबाट भुक्तानीमा हुन जाने ढिलाइ जस्ता समस्यालाई यथार्थ समयको भुक्तानीमार्फत समाधान गर्न सक्छ। यसबाट अन्तर्राष्ट्रिय भुक्तानी तथा विप्रेषण प्राप्तिको लागत तथा भुक्तानी समयमा कमी आउने हुन्छ। नेपालमा विप्रेषण पठाउन लाग्ने लागत ४.७ प्रतिशत रहेको अवस्थामा यस्तो मुद्राले विप्रेषणलाई औपचारिक माध्यमबाट पठाउनका लागि समेत उत्प्रेरित गर्दछ।

छैटौँ, यस्तो मुद्राले तरलता तथा कर्जा तथ्याङ्कको अनुगमनलाई सहज बनाउनुका साथै समग्र माग व्यवस्थापनलाई प्रभावकारी बनाउँछ। यसले समाजका विभिन्न आर्थिक इकाईको मागलाई प्रभावकारी रूपमा व्यवस्थापन गर्न सहयोग गरी मौद्रिक नीतिको उद्देश्य प्राप्तमा सहयोग गर्दछ। साथै निजी क्षेत्रबाट जारी हुनसक्ने क्रिप्टोकरेन्सी जस्ता मुद्रा तथा गैरकानुनी रूपमा आर्जन गरिने मुद्राबाट सिर्जना हुने मागलाई नियन्त्रण गरी समग्र माग व्यवस्थापनको कार्यलाई सहज बनाउने कार्य गर्दछ। यस्तो मुद्राको उपयोगसँगै

वित्तीय पहुँच तथा समावेशीकरणमा सुधार हुन गई मौद्रिक नीतिको प्रसारण संयन्त्र सबल हुन जान्छ।

यस्तै, ब्याज प्राप्त हुनेगरी जारी गरिएको केन्द्रीय बैंक डिजिटल मुद्राले ब्याजदरको न्यूनतम सीमाबाट उत्पन्न हुने कठिनाइको समाधान गर्न सक्छ। यसले परम्परागत मौद्रिक उपकरणहरू प्रभावकारी नभएको अवस्थामा समेत मुद्रास्फीति नियन्त्रण गर्न तथा काउन्टर साइकलकल उपकरणको कार्यान्वयनलाई गति दिन प्रभावकारी भूमिका खेल्न सक्छ। यसै गरी, यसले आर्थिक सङ्कटको समयमा समेत मौद्रिक नीतिको प्रसारण संयन्त्रलाई प्रभावकारी बनाउँछ, ऋणात्मक ब्याजदर जस्ता गैरपरम्परागत उपकरणको प्रभावकारितामा वृद्धि गर्दछ र घरपरिवार तथा व्यवसायलाई वित्तीय राहत सहज तथा छिटोछरितो रूपमा प्रदान गर्नका लागि सहयोग गर्दछ। साथै यस्तो मुद्राले वित्तीय क्षेत्रको अनुगमन तथा सुपरिवेक्षणलाई सहज तुल्याउँदै वित्तीय स्थायित्वलाई थप सुदृढ बनाउनमा सहयोग गर्दछ।

उल्लिखित लाभका कारण केन्द्रीय बैंक डिजिटल मुद्रामा सबैजसो केन्द्रीय बैंकको चासो बढ्दै गएको छ। यसलाई विभिन्न विश्लेषकले नयाँ मौद्रिक रूपान्तरणको संज्ञा दिँदै मुद्राको एउटै भविष्यका रूपमा हेर्न सुरु गरेका छन्। तथापि सम्भावित लाभ प्राप्तिका लागि केन्द्रीय बैंकहरूले आवश्यक पूर्वाधारको विकास तथा गुणस्तर सुधारका साथै यसबाट उत्पन्न हुन सक्ने जोखिम न्यूनीकरणका लागि यथेष्ट ध्यान दिन जरुरी छ।

नेपालले गर्नुपर्ने पूर्वतयारी

आगामी दिनमा मुद्राको भविष्य नै 'डिजिटल मुद्रा' हुने उच्च सम्भावना रहेको सन्दर्भमा नेपाल राष्ट्र बैंकले डिजिटल मुद्राको अध्ययन, अनुसन्धान, निर्माण तथा परीक्षणलगायतका कार्यहरू गर्ने लक्ष्यका साथ अलग्गै जनशक्तिको व्यवस्थापन गर्न आवश्यक छ। यसका लागि चीन, दक्षिण कोरिया, स्वीडेनलगायतका मुलुकमा जस्तै छुट्टै परियोजनाको स्थापना गर्न सकिन्छ। चीनले सन् २०१६ मा नै डिजिटल मुद्रासम्बन्धी अध्ययनका लागि डिजिटल करेन्सी इन्स्टिच्युटको स्थापना गरेको थियो भने भारतले सन् २०२१ मा फिनटेक डिपार्टमेन्ट स्थापना गरी डिजिटल मुद्रासम्बन्धी कार्य अघि बढाएको छ।

अध्ययन अनुसन्धानको काम तीव्र बनाई त्यसका आधारमा उपयुक्त मोडालिटी तथा प्रविधिको बारेमा निकर्षाल निकालिनुपर्दछ। यसको प्राविधिक पक्षका लागि सकभर

नेपालको सन्दर्भमा मोबाइल घनत्व करिब १२७ तथा इन्टरनेट तथा मोबाइल डाटा घनत्व करिब ८३ प्रतिशत रहे तापनि भरपर्दो इन्टरनेट सेवा उपभोग गर्ने जनसंख्या भने अझै आधाभन्दा कम छ। तसर्थ डिजिटल मुद्राको लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधारको रूपमा विद्युत तथा इन्टरनेट सेवाको पहुँच तथा गुणस्तर सुधार गर्न जरुरी छ।

'ब्लकचेन'लगायतका प्रविधिमा काम गरिरहेका विश्वविद्यालय वा प्रविधि कम्पनीहरूसँग सहकार्य गर्न सकिन्छ। अमेरिका, चीन, भुटानलगायतका मुलुकले निजी क्षेत्रका संस्थाहरूसँग सहकार्य गरी यस्तो मुद्राको डिजाइन, पाइलट टेस्टिङलगायतका कार्यहरू गरिरहेका छन्।

यसै गरी, डिजिटल मुद्रा जारी गर्न आवश्यक पर्ने कानुनी व्यवस्थाको तर्जुमा गर्ने तथा प्रचलित कानूनमा आवश्यक संशोधनका लागि गृहकार्य सुरु गर्न आवश्यक छ। नयाँ भुक्तानी प्रणालीमा वित्तीय क्षेत्रसम्बन्धी कानूनमा संशोधन/परिमार्जनको प्रक्रिया अगाडि बढाउँदा केन्द्रीय बैंक डिजिटल मुद्राको लागि आवश्यक कानुनी पूर्वाधार तयार हुन जान्छ।

डिजिटल मुद्राको विकासको दीर्घकालीन संरचनाका रूपमा केन्द्रीयस्तरमै भुक्तानी प्रणाली आधुनिकीकरण आयोजना स्थापना गरी उक्त आयोजनामा नेपाल सरकार र सञ्चार क्षेत्रका नियामक निकायको सहभागिताका आधारमा यस्तो परियोजनाको एउटा अङ्गको रूपमा यस्तो मुद्राको काम अगाडि बढाउन सकिन्छ। उदाहरणका लागि बहमासको स्यान्ड डलर परियोजनाले सन् २००३ मै स्थापना भएको बृहत् राष्ट्रिय परियोजनाअन्तर्गत काम गरिरहेको छ।

यसका अलावा डिजिटल मुद्रा जारी गर्न आवश्यक पूर्वाधार विकास गर्न तथा पूर्वाधारको गुणस्तर सुधारका लागि सम्बन्धित निकायसँग सहकार्य गर्न आवश्यक छ। मुख्यतया ग्रामीण क्षेत्रमा विद्युत, टेलिफोन र इन्टरनेट सेवाको उपलब्धतामा जोड दिनुपर्ने देखिन्छ। नेपालको सन्दर्भमा मोबाइल घनत्व करिब १२७ तथा इन्टरनेट तथा मोबाइल डाटा घनत्व करिब

८३ प्रतिशत रहे तापनि भरपर्दो इन्टरनेट सेवा उपभोग गर्ने जनसंख्या भने अझै आधाभन्दा कम छ। तसर्थ डिजिटल मुद्राको लागि आवश्यक भौतिक पूर्वाधारको रूपमा विद्युत तथा इन्टरनेट सेवाको पहुँच तथा गुणस्तर सुधार गर्न जरुरी छ।

केन्द्रीय बैंक डिजिटल मुद्रा प्रणालीलाई सुचारु राख्न तथा यसबाट उत्पन्न हुनसक्ने कार्य सञ्चालन जोखिमहरू न्यूनीकरण गर्नका लागि केन्द्रीय बैंकमा रहेको जनशक्ति विकासका लागि आवश्यक योजना बनाउनुपर्ने देखिन्छ। डिजिटल मुद्रा प्रणालीको गुणस्तरले नै जनताको यस्तो मुद्राप्रतिको विश्वसनीयता निर्धारण गर्ने भएकाले चौबीसै घण्टा यस्तो मुद्रा प्रणालीलाई कसरी सुरक्षित तथा सुचारु राख्ने भन्ने बारेमा केन्द्रीय बैंकले आवश्यक जनशक्तिको विकास गर्न आवश्यक छ।

यसै गरी, डिजिटल मुद्राको उपयोग र सुरक्षाका लागि वित्तीय पहुँच र वित्तीय प्रविधिसम्बन्धी साक्षरता महत्वपूर्ण हुने गर्दछ। वित्तीय पहुँच पर्याप्त भएका मुलुकमा डिजिटल मुद्राको प्रयोग सहज हुन्छ। यस्तो मुद्राको उपयोग व्यापक रूपमा हुने सम्भावना रहन्छ। वित्तीय पहुँच तथा भुक्तानीका लागि डिजिटल माध्यमको उपयोगमा नेपालको अवस्था कमजोर नै छ। विश्व बैंकका अनुसार डिजिटल माध्यमबाट भुक्तानी गर्ने वा प्राप्त गर्ने वयस्क जनसंख्याको हिस्सा विश्वमा ५२ प्रतिशत तथा उच्च आय भएका मुलुकमा ९१ प्रतिशतभन्दा माथि रहेकोमा नेपालमा १६ प्रतिशत मात्र छ। कोभिड-१९ पश्चात् डिजिटल भुक्तानीको उपयोगमा केही वृद्धि भए तापनि यस्ता सेवाको पहुँच तथा उपयोगमा अझै सुधार गर्नुपर्ने आवश्यकता छ। यसो गर्न सकिएमा डिजिटल मुद्राको उपयोग तथा स्वीकार्यता दर स्वतः बढ्दै जान्छ। यसका साथै वित्तीय तथा प्रविधिसम्बन्धी साक्षरताले डिजिटल मुद्राको उपयोग र विश्वसनीयतालाई अभिवृद्धि गर्दछ। यसतर्फ सरोकारवाला सबैको यथेष्ट ध्यान पुग्न आवश्यक छ।

केन्द्रीय बैंक डिजिटल मुद्राको विकासका लागि विश्वका सबैजसो केन्द्रीय बैंकहरू द्रुत गतिमा अगाडि बढिरहेको अवस्थामा नेपालले समेत यससम्बन्धी अध्ययनको काम अघि बढाएको छ। तथापि यसबाट ठोस नतिजा प्राप्त गर्नका लागि मध्यमकालीन योजनाका साथ डिजिटल मुद्राको मोडालिटी विकास गर्ने, जनशक्ति विकास तथा व्यवस्थापन गर्ने, कानुनी संरचनामा सुधार गर्ने तथा यससम्बन्धी प्रविधिमा दखल राख्ने प्राविधिक संस्थाहरूसँग सहकार्य गर्ने कुरामा तत्काल अघि बढ्ने बेला आइसकेको छ।

बढुवा / पदस्थापन

सूचना प्रविधि विभागका उप-निर्देशक अजित रेग्मी निर्देशक (अधिकृत प्रथम) पदमा बढुवा हुनुभएको छ। लोक सेवा आयोगद्वारा लिइएको आन्तरिक प्रतियोगितात्मक लिखित परीक्षा र बैंकबाट लिइएको अन्तरवार्ताका आधारमा उहाँ बढुवा हुनुभएको हो। निर्देशक रेग्मी गभर्नरको कार्यालयमा पदस्थापन हुनुभएको छ।

यसै गरी, आन्तरिक परीक्षाबाट विभिन्न विभाग/कार्यालयका छ जना सहायक निर्देशकहरू उप-निर्देशक (अधिकृत द्वितीय) पदमा बढुवा हुनुभएको छ। यसरी बढुवा हुनेमा विशाल सराफ, रागनी सिंह, सुधा विष्ट थापा, सुशीलकुमार दास, भरत ओड र स्वेच्छा शाक्य हुनुहुन्छ। साउन १६ को निर्णयअनुसार

उहाँहरूको विभिन्न विभाग/कार्यालयमा पदस्थापन भएको छ। जसअनुसार सराफ भुक्तानी प्रणाली विभाग, सिंह बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग, थापा बैंक सुपरिवेक्षण विभाग, दास संस्थागत योजना तथा जोखिम व्यवस्थापन विभाग, ओड मौद्रिक व्यवस्थापन विभाग र शाक्य आर्थिक अनुसन्धान विभागमा पदस्थापन हुनुभएको छ।

यसै गरी, आन्तरिक परीक्षाबाटै विभिन्न विभाग/कार्यालयका १५ जना सहायकहरूको प्रधान सहायक पदमा बढुवा भएको छ। साउन १८ को निर्णयअनुसार उहाँहरू विभिन्न विभाग/कार्यालयमा पदस्थापन हुनुभएको छ। जसमा सजिना सुवेदी (मुद्रा व्यवस्थापन विभाग), सिर्जना अधिकारी

(गभर्नरको कार्यालय), प्रिशाली थापा मगर (बैंकिङ विभाग), सङ्गीता पुडासैनी (विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग), आरती मण्डल (बैंकिङ विभाग), अर्जुनबहादुर धामी (धनगढी कार्यालय), सुदिप श्रेष्ठ (जनशक्ति व्यवस्थापन विभाग), रेशम थापा (बैंकिङ विभाग), इच्छा भट्टराई (पोखरा कार्यालय), प्रकाश श्रेष्ठ (बैंकिङ विभाग), मनोज राई (बैंकिङ विभाग), विमला कुँवर (विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग), लाइमहाड लिम्बु (बैंकिङ विभाग), रन्जना गोतामे (वित्तीय जानकारी इकाई) र प्रतिमा भण्डारी (बैंक सुपरिवेक्षण विभाग) हुनुहुन्छ।

नेपाल राष्ट्र बैंक समाचार उहाँहरूलाई हार्दिक बधाई ज्ञापन गर्दछ।

सरुवा

जनशक्ति व्यवस्थापन विभागको साउन १६ र १८ को निर्णयअनुसार विभिन्न विभाग/कार्यालयका ३७ जना कर्मचारीको सरुवा भएको छ।

जसअनुसार उप-निर्देशकतर्फ जनशक्ति व्यवस्थापन विभागका सुमन नेउपाने आर्थिक अनुसन्धान विभाग, बैंक सुपरिवेक्षण विभागका यज्ञबहादुर कटुवाल बैंकिङ विभाग, संस्थागत योजना तथा जोखिम व्यवस्थापन विभागका दीपक अधिकारी भुक्तानी प्रणाली विभाग, भुक्तानी प्रणाली विभागका टेकराज भण्डारी गभर्नरको कार्यालय, विराटनगर कार्यालयका अमृतबहादुर बुढाथोकी वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग, बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागका दीपेन्द्रप्रसाद पोखरेल आन्तरिक लेखापरीक्षण विभाग, वित्तीय जानकारी इकाईका अस्मिता गोर्खाली धनगढी कार्यालय, विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभागका रचना शर्मा पराजुली वीरगञ्ज कार्यालय, मौद्रिक व्यवस्थापन विभागका कर्ता श्रेष्ठ विराटनगर कार्यालय र धनगढी कार्यालयका राकेश प्रजापति बैंक सुपरिवेक्षण विभागमा सरुवा हुनुभएको छ।

यसै गरी, नेपालगञ्ज कार्यालयका श्यामप्रसाद ढकाल लघुवित्त संस्था

सुपरिवेक्षण विभाग (कामकाज), वीरगञ्ज कार्यालयका डण्डप्रसाद खरेल बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग, जनकपुर कार्यालयका अशोककुमार राई विदेशी विनिमय व्यवस्थापन विभाग, गैर-बैंक वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभागका विष्णुप्रसाद गुरागाई वित्तीय जानकारी इकाई, धनगढी कार्यालयका मधुसूदन दवाडी गैर-बैंक वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग, भुक्तानी प्रणाली विभागका सौरभ पोखरेल जनशक्ति व्यवस्थापन विभाग, बैंकिङ विभागका सुजन खनाल जनकपुर कार्यालय, आर्थिक अनुसन्धान विभागका सुधा दुलाल आचार्य अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषको कार्यालय (कामकाज), वित्त व्यवस्थापन विभागका छविलाल घिमिरे नेपालगञ्ज कार्यालय र बैंकिङ विभागका कुवेर थापा धनगढी कार्यालयमा सरुवा हुनुभएको छ।

यसै गरी, सहायक निर्देशकतर्फ बैंक सुपरिवेक्षण विभागका सुदिप त्रिपाठी र प्रशान्तबल्लभ पन्त क्रमशः पोखरा कार्यालय (कामकाज) र आर्थिक अनुसन्धान विभाग, वीरगञ्ज कार्यालयका प्रदिप बानियाँ बैंक सुपरिवेक्षण विभाग र आर्थिक अनुसन्धान विभागका सरस्वती शर्मा अन्तर्राष्ट्रिय मुद्रा कोषको कार्यालय (कामकाज) मा

सरुवा हुनुभएको छ। प्रधान सहायकतर्फ मुद्रा व्यवस्थापन विभागका हरिप्रसाद अर्याल वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग (कामकाज), बैंकिङ विभागका मनबहादुर राई मौद्रिक व्यवस्थापन विभाग, मुद्रा व्यवस्थापन विभागका प्रकाश पोखरेल वित्तीय जानकारी इकाई र बैंकिङ विभागका सरोज खनाल आर्थिक अनुसन्धान विभागमा सरुवा हुनुभएको छ।

यसै गरी, सहायकतर्फ मुद्रा व्यवस्थापन विभागका लक्ष्मीबहादुर रजक बैंकिङ विभाग, वित्तीय जानकारी इकाईका कमला कार्की टक्सार महाशाखा, आर्थिक अनुसन्धान विभागका पूर्णप्रसाद भण्डारी मुद्रा व्यवस्थापन विभाग, सिद्धार्थनगर कार्यालयका सविता कार्की वित्त व्यवस्थापन विभाग, वीरगञ्ज कार्यालयका प्रधुन केसी र सोनिका अधिकारी क्रमशः आन्तरिक लेखापरीक्षण विभाग र संस्थागत योजना तथा जोखिम व्यवस्थापनमा सरुवा हुनुभएको छ। यस्तै, सहायक (सू.प्र.) तर्फ सूचना प्रविधि विभागका सुमन थापा पोखरा कार्यालय, मुद्रा व्यवस्थापन विभागका सरोज दुवाल नेपालगञ्ज कार्यालय र सम्पत्ति तथा सेवा व्यवस्थापन विभागका सुजन अधिकारी धनगढी कार्यालयमा सरुवा हुनुभएको छ।

वित्तीय साक्षरता रूपरेखाको मस्यौदामाथि अन्तरक्रिया

गभर्नरको कार्यालयले साउन १५ गते काठमाडौंमा 'वित्तीय साक्षरता रूपरेखा-२०२२' को मस्यौदाउपर अन्तरक्रिया कार्यक्रम आयोजना गर्‍यो ।

गभर्नरको कार्यालयका कार्यकारी निर्देशक डा. नेफिल माताङ्गि मास्केको अध्यक्षतामा आयोजित कार्यक्रममा बैंक तथा वित्तीय संस्था, गैर-बैंकिङ वित्तीय संस्था, गैरसरकारी संस्थाका प्रतिनिधिको सहभागिता थियो ।

कार्यक्रममा आर्थिक अनुसन्धान विभागका कार्यकारी निर्देशक डा. प्रकाशकुमार श्रेष्ठले वित्तीय साक्षरताको वर्तमान अवस्था, यसको महत्व, यसले समेट्नुपर्ने क्षेत्रबारे चर्चा गर्नुभयो । वित्तीय साक्षरताको प्रवर्द्धनमा बैंक तथा वित्तीय संस्थाको संलग्नताले तिनको कारोबारको दायरासमेत विस्तार हुने धारणा उहाँले राख्नुभयो ।

कार्यक्रममा लघुवित्त सुपरिवेक्षण विभागका निर्देशक सृजना बास्तोलाले वित्तीय साक्षरता रूपरेखाको मस्यौदाबारे कार्यपत्र प्रस्तुत

गर्नुभयो । उक्त मस्यौदामाथि सहभागीहरूबीच छलफल भएको थियो ।

सो अवसरमा बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभागका निर्देशक किरण पण्डितले बैंक तथा वित्तीय संस्था र गैर-बैंकिङ वित्तीय संस्थाले वित्तीय साक्षरतालाई प्रवर्द्धन गर्दै आफ्ना ग्राहकलाई बैंकिङ कारोबारको निम्ति प्रेरित गर्नुपर्ने आवश्यकतामा जोड दिनुभयो ।

कार्यक्रममा आर्थिक अनुसन्धान विभाग, बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग, लघुवित्त संस्था सुपरिवेक्षण विभाग, भुक्तानी प्रणाली विभागका कर्मचारीको समेत सहभागिता थियो । कार्यक्रममा गभर्नरको कार्यालयका कार्यकारी निर्देशक समापन मन्तव्य राख्नुभयो भने सहायक निर्देशक सृजना क्षेत्रीले कार्यक्रम सञ्चालन गर्नुभएको थियो ।

एसआईएससम्बन्धी तालिम सम्पन्न

बैंकर्स प्रशिक्षण केन्द्रले साउन २९ देखि ३१ गतेसम्म सुपरिवेक्षकीय सूचना प्रणाली (एसआईएस) सँग सम्बन्धित प्राविधिक तालिम सञ्चालन गर्‍यो । केन्द्रले भर्चुअल माध्यममार्फत उक्त तालिम सञ्चालन गरेको हो ।

नौ वटा सत्रमा सञ्चालित उक्त तालिममा बैंक तथा वित्तीय संस्था नियमन विभाग, बैंक सुपरिवेक्षण विभाग, वित्तीय संस्था सुपरिवेक्षण विभाग, लघुवित्त संस्था

सुपरिवेक्षण विभाग, भुक्तानी प्रणाली विभाग र सूचना प्रविधि विभागका २९ जना कर्मचारीको सहभागिता थियो ।

सो अवसरमा सहभागीलाई एसआईएसको परिचयसँगै अनसाईट र अफसाईट सुपरिवेक्षकीय मोड्युलका सैद्धान्तिक र प्राविधिक पक्षबारे प्रशिक्षण दिइएको थियो । केन्द्रका सहायक निर्देशक अभिषेक खनालले तालिम सञ्चालन गर्नुभएको थियो ।

अवकाश

सम्पत्ति तथा सेवा व्यवस्थापन विभागका उप-निर्देशक राजेशकुमार उदासले २०७९ साउन ९ देखि बैंक सेवाबाट अवकाश पाउनुभएको छ । यसै गरी, सम्पत्ति तथा सेवा व्यवस्थापन विभागका कार्यालय सहयोगी (तृतीय) वच्चुराम सिलवालले पनि साउन १० देखि अवकाश पाउनुभएको छ । उहाँहरू दुवैले ५८ वर्षे उमेरहदका कारण अवकाश पाउनुभएको जानकारी जनशक्ति व्यवस्थापन विभागले दिएको छ । नेपाल राष्ट्र बैंक समाचार उहाँहरूको सुखद अवकाश जीवनको निम्त हार्दिक शुभकामना व्यक्त गर्दछ ।

प्रकाशक

नेपाल राष्ट्र बैंक, गभर्नरको कार्यालय

सूचना तथा सञ्चार समन्वय महाशाखा

वालुवाटार, काठमाडौं, फोन : ४४१९८०४, Ext. : १३९/१४०

इमेल : samachar@nrb.org.np,

वेबसाइट : www.nrb.org.np

सम्पादक

डा. भागवत आचार्य

सम्पादन सहयोगी

विद्या अधिकारी

लालकुमार सुवेदी

नवीना तामाकार